

ניבים עלון געש

גיליון מספר 1900/31 ה-17 לספטמבר 2020. עורכת אאולי קרינה פלדמן

לזכרו של חברנו צביקה ברודצקי. יהי זכרו ברוך

28.1.1962-18.08.2020

לפני כ-30 יום נפרדנו מחברנו היקר צביקה ברודצקי. ז"ל.

לא הכרתי אישית את צביקה. אך מן הסיפורים ששמעתי מחבריו, היה איש עם לב רחב, שדאג רבות לסביבתו, לילדיו האהובים ולכל חבריו. נוח על משכבך בשלום. יהי זכרו ברוך.

מחר נחוגג את ראש השנה (שוב) בהסגר. ממשלת ישראל החליטה להכניס את כל תושבי המדינה לסגר של שלושה שבועות, כנראה חודש. סגר מיותר. פגיעה חמורה בסדר היום התקין, משבשים לנו את החיים, מנפחים מספרים, מעוותים את האמת. מריחות, אתם יודעים.

בעלי עסקים שוב יאלצו לסגור ולתהות כיצד לסיים את החודש הקרוב.

מערכות החינוך סגורות בכל הארץ. מה שאומר ילדים לומדים שוב באמצעות תוכנת הזום, הורים מתוסכלים מחפשים פעילויות לילדים במסגרת ה-500 מטר שמותר להתרחק מהבית.

שנת 2020, הולכת ונעשית יותר ויותר מוזרה. שום דבר אינו בטוח.

אין אפשרות לתכנן תוכניות לעתיד, אלפי עסקים נסגרים או גוססים, ההפגנות בבית ראש הממשלה בבלפור ממשיכות בכל הכוח. (מזל שלא לקחו לנו את הזכות להפגין). מרגיש שמדינת ישראל מבעבעת כמו חבית שמן לזהפת.

ומחר נשב כולנו, סביב שולחן החג. בקרבת המשפחה המצומצמת, נפתח את השנה העברית החדשה בארוחות טעימות, בתחושת הביחד המשפחתית הנעימה שלנו, נשתה לחיים ונתפלל שתגיע לפתחינו שנה חדשה וטובה.

ובזמן שתבקשו את התפילות החדשות שלכם לשנה זו, מציעה לכם לעצור לרגע, לבדוק ולבחון עם עצמיכם על מה תרצו להודות שקיים עבורכם.

אמירת הודיה/ תודה על מה שיש לנו לא רק מחזקת את מה שיש אלא גם מושכת אלינו עוד ועוד מהשפע שיש ליקום להציע לנו.

ובהזדמנות זו, זמן לומר תודה לכתבים הנפלאים שכתבו, מרחו והשקיעו: לדוב ניימן, לסיליה קסמין, לאיתן צור, לקרולין נווה, לנועם פלברג, ללילך ברק ועתליה סקיבה. תודה רבה לשושי הר נוי על ההגהה.

קריאה מהנה!

שנה טובה ומוארת לכולנו.

אמן!

הערות/ הארות למייל:

karinafeldman@gmail.com

ראש השנה כתל ארכיאולוגי / מאת איתן צור

כמו התל הארכאולוגי כך גם המועדים והטקסים שלנו, במבט ראשון נראים כתל פשוט ואחיד אך בפועל ניתן לראות תופעה חוזרת של ריבוד – הם כולם עשויים שכבות שכבות. שכבה מקראית, שכבה מתקופת הבית השני, שכבת משנה, שכבת תלמוד, שכבה גלותית, שכבה חסידית, שכבה ציונית וכו'... וגם, בכל תקופה ניתן לראות בכתובים את הדבר שיהיה קרוב לליבם של אנשי התקופה – מוסר / סיפור היסטורי / פולחן / חקלאות / תאולוגיה / תפיסות אוניברסליות וכדומה. כמוכן שבכל מועד עובי השכבות שונה ולא תמיד כולן נמצאות אך העיקרון דומה וניתן לזהות אותו בפשטות.

החגים שאנו חוגגים ובתוכם ראש השנה דומים קצת לתל ארכאולוגי. כשמסתכלים על תל ארכאולוגי במבט ראשון הוא נראה פשוט, גבעה אחידה שלא שונה בהרבה מכל גבעה אחרת. אולם, כשפורסים תל ארכאולוגי על צידו הוא נראה כמעין עוגת שכבות. כל תרבות ותרבות משאירה את חותמה בצורה אחרת - סגנון הבניה הוא אחר, ישנם פארים סוציו-אקונומיים בין התרבויות וכמוכן שיתכנו הבדלים בתפיסות העולם והפולחן של האנשים השונים שבחרו להתיישב בתקופות שונות על אותו התל. בנוסף, לעיתים אף תרבות אחת מתיישבת ממש על שרדי התרבות שקדמה לה או שהוחרבה על ידה.

כך למשל, בראש השנה, ישנה שכבה מקראית דקיקה שמוסרת בכותרות את עיקרי החג שלכאורה פותח את השנה אך בפועל נקבע לחודש השביעי: "בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ, יְהִי לָכֶם שַׁבְּתוֹן-- זָכְרוֹן תְּרוּעָה, מִקְרָא-קֹדֶשׁ. כָּל-מְלֹאכֶת עֲבֹדָה, לֹא תַעֲשׂוּ; וְהִקְרַבְתֶּם אֵשֶׁה (קורבנות), לַיהוָה" (ויקרא כ"ג, 24 - 25). בהמשך, בספר במדבר (פרק כ"ט) ישנו פירוט נוסף על עבודת הקורבנות במקדש בראש השנה. התנ"ך כולו יחלוף עם פירווי התייחסות נוספים לראש השנה עד לספר נחמיה (פרק ח'), ממנו ניתן להבין שבמשך דורות לא הייתה ברורה ההתייחסות לראש השנה אם בכלל היתה התייחסות. בנוסף, בפרק זה מקבעים את הקריאה בתורה שקשורה במועד "וַיִּקְרָאוּ בְּסֵפֶר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים, מִפְּרֹשֵׁי; וְשׁוֹם שֶׁכֶל, וַיְבִינּוּ בְּמִקְרָא" (פס' 8) ומוסיפים נדבך של שמחה "וַיִּלְכוּ כָל-הָעָם לֶאֱכֹל וְלִשְׂתוֹת, וְלִשְׁלַח מְנוֹת, וְלַעֲשׂוֹת, שְׂמֵחָה גְדוֹלָה" (פסוק 12).

שכבת נוספת היא שכבת המשנה שמוסיפה התייחסות מצומצמת לרובד החקלאי שבראש השנה "בְּאֶחָד בְּתַשְׂרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְשָׁנִים, וְלִשְׁמֵטִין וְלִיּוֹבְלוֹת, לְנִטְיַעָה וְלִירְקוֹת" (משנה ראש השנה, א', א'). בהמשך לכך, מונחת התשתית לתפיסתו של ראש השנה כיום דין של ממש 'בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, שְׁנָאָמַר "הֵיִצֵּר יַחַד לָבָם הַמְּבִין אֶל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם" (משנה ראש השנה, א', ב').

ראש השנה כתל ארכיאולוגי / מאת איתן צור

כדי לגשר על הפער בין השכבות המקראיות המוקדמות והשכבות החז"ליות המאוחרות או כדי לבסס נרטיב חדש של ראש השנה כיום דין, יוצרים שכבה נוספת בעוגת השכבות, שכבה של מדרשי אגדה. כלומר, כדי לחזק את התפיסה הרצויה של ראש השנה כיום הדין יוצרים מדרש אגדי, אשר לפיו, העולם כולו נברא ב-כ"ה באלול ושישה ימים אח"כ, בראש השנה, נברא האדם ועוד באותו היום, מוסיף המדרש, האדם חוטא, עומד לדין על חטא האכילה מפרי עץ הדעת והאל חונן אותו.

באופן זה יוצא, שכפי שהאדם הראשון שנברא ב-א' בתשרי עמד לדין עוד באותו יום, כך יקרה גם ליתר העם בכל ראש שנה: "בחדש השביעי באחד לחדש 'לעולם ה' דברך נצב בשמים' (תהלים קיט, פט ... ב-כ"ה באלול נברא העולם...)

תפיסה זו מתחזקת במספר מקומות ובתוכם בתלמוד "אדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים" (תלמוד בבלי, מסכת ראש השנה, דף ט"ז, עמוד א (אולם, גם לאחר כל אלו נותרים פערים ביחס לתשתיות עליו נשען ראש השנה. למשל, מדוע נקבע ראש השנה דווקא למועד זה? ומה בין יום הדין ואופן הצגתו של ראש השנה במקרא? פעמים רבות כשהתמונה אינה ברורה מספיק וכשקיימים פערי הבנה, נכנסים לפעולה דרשנים ופרשנים, שמוציאים מתחת לידיהם את הדברים המפתיעים ואולי גם המעניינים ביותר.

לאותם אנשים שמובילים מהלך זה (אמוראים) ישנה מטרה חינוכית – פדגוגית מובהקת וכדי לממשה, הם הולכים למהלכים רדיקליים ביותר.

נמצאת אתה אומר: ביום ראש השנה בשעה ראשונה: עלה (האדם) במחשבה (של אלוהים), בשנייה: נתייעץ עם מלאכי השרת, בשלישי: כנס עפרו, ברביעי: גבלו, בחמישי: רקמו, בששי: עשאו גולם, בשביעי: נפח בו נשמה, בשמיני: הכניסו לגן, בתשיעי: נצטוה, בעשירי: עבר, באחד עשר: נידון, בשנים עשר: יצא בדימוס (חנינה). אמר הקדוש ברוך הוא לאדם זה סימן לבניך כשם שעמדת לפני בדין היום הזה ויצאת בדימוס (חנינה), כך עתידין בניך לעמוד לפני בדין ביום זה ויוצאין לפני בדימוס. אימתי? בחדש השביעי באחד לחדש: " (ויקרא רבה פרשה כט ד"ה א). מדרשי אגדה נוספים יספרו שבעצם ראש השנה הוא היום בו בודק אלוהים האם האדם מממש את אחריותו כלפי העולם שברא? (תלמוד ירושלמי, ראש השנה א' ג')

על כל פנים, אם הגעתם/ן עד כאן, לא התייאשתם/ן והצלחתם/ן לעקוב אחרי הפרטים, שאפו!! □ שהרי ניתן היה לומר, שגם ככה מדובר בבילל אגדות מאובק ומה זה משנה בכלל מה היו מהלכיהם של הדורות הקודמים ביחס לראש השנה. בעייני, כמו שניתן ללמוד מיצירת אומנות על היוצר, דפוסי מחשבתו, סגנונו וכו' כך גם מעניין המהלך שהוביל ליצירת מדרש האגדה.

מעניין שלקבוצת אנשים היה חשוב ליצור מתודה חינוכית חזקה ביותר בה יעצור האדם, יבחן וייתן דין ביחס למימוש מהותו בעולם.

ראש השנה כתל ארכיאולוגי / מאת איתן צור

כמו כן, שימח אותי לקרוא שראש השנה מחובר דווקא למיתוס אוניברסאלי, לבריאת האדם (באשר הוא אדם) ולא למיתוסים תנ"כיים אחרים (שגם להם חשיבות רבה) כדוגמת יציאת מצרים או מעמד הר סיני.

מעבר לכל אלו, ההבנה כי לאורך ההיסטוריה דורות שונים לקחו אחריות על תרבותם ועיצבו אורחות חייהם ובתוך כך גם את חגיהם, הינה כמו הזמנה לעצור את האוטומט ממנו אנו עשויים להגיע אל החג ולחשוב על השכבה שברצוננו להוסיף לו. זוהי כמו הזמנה להגביר את מידת הנוכחות שלנו דרך עיצוב החגים כך שיענו על צורך וישמשו אותנו למהלך של היבנות אנושית כטוב בעינינו.

שנה טובה לכולם/ן

הזמנה להשתתפות בפרס ישראל תש"ף
בהשתתפות נשיא המדינה רובי ריבלין

רגע של גאווה- טל קלינה

ברכות חמות לטל קלינה על קבלת פרס ביטחון ישראל לשנת 2020, מנשיא המדינה, על חלקו בפיתוח טכנולוגי, חדשני ותרומתו לביטחון המדינה ועם ישראל.

בית געש גאה בך ומברך אותך ואת כל המשפחה על זכייתך בפרס החשוב.

המשך בעשייה זו. מעריכים מאוד.

כל בית געש

ועתה ניתן לומר שחל שנוי, לא בארגון, או בטרוריסטים, אבל בציבור הרחב, כן. נגד ישראל, לא נשמעו זעקות של שנאה ולא של תיעוב. המנהיג נסראללה, שקט, חש ללא ספק פגוע מעמו, גם מדרכו הרצחנית נגד ישראל במשך שנים. הפיצוצים בבירות שכמעט השתוו בעוצמתן לפצצות בהירושימה נגסקי ביפן, על ידי אמריקאים במלחמת העולם השנייה.

ישראל, ובאופן מיוחד העיר חיפה, שיש בה חומרים כימיים מסוכנים, ולא מעט פעמים נסראללה איים על המפעלים במרכז העיר. ראשת עיריית חיפה והשרה המטפלת, הצהירו הצהרות רבות, ש"מחר אנו מתחילות לטפל בנושא", מאז לא שמענו מילה אחת. חברי הכנסת כולה לא העלו את הנושא של אמוניום, חומר מסוכן מאוד, לאזרחי המדינה וההרס והשמדה שהוא עלול לגרום.

עכשיו התחילו מעזה, "חמאס" ארגון שהוקם להשמדת ישראל, לא מכיר בישראל, ועם יתר הארגונים הפועלים בעזה רק ניתן לומר, ממשיך ומאיים, ושולח ומפריח רקטות ובלונים השורפים שטחים חקלאיים בעלי ערך, והסבל של אזרחי הקיבוצים והמושבים בקרבת הגבול עם עזה הוא רב.

אני מניח שמנהיג ארגון חמאס, איסמעיל הנייה, והשוטים הרבים, ראו, התבוננו, הגורל של נסראללה חברם לדרך של אותה אידיאולוגיה ביום מן הימים, אני תקווה, שהציבור בעזה, ייתלו גם אותם לא ב"קרטונים" אז תבוא הבנה, שקט, ואולי שלום.

הפיצוץ, או פיצוצים במחסנים של נמל בירות, זיעזע את העיר בירות, הידועה כ"פריס של המזרח התיכון" במשך שנים. התוצאות: 150 הרוגים, לכודים בין הבתים ההרוסים, ולמעלה מחמישים אלף פצועים, בדרגות שונות. כידוע בדרך כלל זו "פעולה של ישראל" אך ישראל הכחישה. זו לא פעולה שלנו. אני מאמין שעם ישראל אמין ולא אנו בצענו. גם העם הלבנוני לפי הרגשתי, רחוקים מלגרום טבח אכזרי כזה. להפך, הרגשתי, שגם העם הלבנוני ידע, שזו פעולת ארגון הטרור של "החיזבאללה" עם מנהיגם הרוצח נסראללה, שהתברר אחרי חקירה.

חבל ששנים הוא אשם ברצח עם וקורא להשמדת ישראל, חבל שהעם התעורר שנים מאוחרות מדי, ידע "לקלוט" את המנהיג ערפאת, שגם רצונו היה להשמיד את ישראל.

אחרי הסכמים רבים של ראשי ממשלת רבין, פרס, ברק, עם רפובליקת "לבנון", הייתה הזדמנות להגיע לשלום, אחרי מצרים, ירדן. אפילו רצח ראש הממשלה שלהם רפיק חרירי, שידוע היטב שנרצח על ידי נסראללה ושותפיו מארגון "חיזבאללה". שפרושו "מפלגת האלוהים", והנה התמונות שמראים בכל העולם וכמובן אצלנו, ובעיתונים לבנונים, בקרטון. בינתיים, תולים את ראש הממשלה, נשיא לבנון, וה"קדוש" נסראללה, בכיכר.

מתור "שיר הוא לא רק מילים"

צעד זה נתן לי דחיפה ואני עומדת להוציא **ספר שירים שלישי בקרוב**. אך מה קורה במדף ספרי הקריאה:

מאז הפעם האחרונה שהמלצתי קראתי כמה ספרים אך הפעם אמליץ רק על שלושה:

1. **ארכיפלג הכלב מאת פליפ קלודל**. מביא לנו את סיפורם של תושבי אי קטן העומדים בפני משבר כלכלי והם עומדים לחתום על עסקה שתביא להם קצת רווחה אך מה לעשות שלוש גופות של גברים שחורים מתגלות על החוף ואז כבר לא בטוח שהתוכניות הכלכליות תתגשמה. כתוב נפלא.

2. **רעיה צעירה ויפה מאת טומי ויריחה**. מתאר לנו מה קורה לאהבה הגדולה בין מומחה בעל שם למחלות זיהומיות מבוגר לבין צעירה יפה. ספר קצר ומעניין.

3. **הצמה מאת לטישיה קולומבני שוזר**. בתוכו שלושה סיפורים כמו שזירת הצמה. סמיטה מהודו שחולמת לחלץ את בתה מגורלה האומלל המחכה לה בהיותה שייכת לקסטה הכי נמוכה. ג'וליה מסיציליה שעובדת בבית המלאכה של המשפחה. לאחר שאביה נפגע בתאונה היא מגלה שהעסק בפשיטת רגל והיא רוצה להציל אותו. שרה מקנדה היא עורכת דין מצליחה ומיועדת לקבל קידום לניהול המשרד אך היא מגלה שחלתה במחלה קשה. שלוש בנות שנלחמות בגורלן קשורות זו לזו. ספר נוגע ללב.

תמיד אני אומרת: מגיע 1 בספטמבר והחום יורד. השנה 1 לספטמבר עונה לי: טעית. חם, חם מאוד, רותח כי הטבע כועס ונרגז על מעשינו. אנו בני האדם נלחמים בכדור הארץ המסכן שלנו בכל דרך אפשרית: ניצול יתר של משאבים, תרומה משמעותית לשינוי האקלים והכחדה של חיות הבר. אז אין לנו מה להתלונן. במו ידינו אנו משפיעים על מזג האוויר. זאת שעת המבחן: עלינו לצרוך פחות, למחזר יותר. כל אחד לפי יכולתו. זה המעט שנוכל לעשות למען הדורות הבאים.

עכשיו כשהקורונה מכתרת אותנו וכל התרבות הנצרכת נעשית בדרכים יצירתיות כמו זום, דרייב-אין ועוד, כמעט לא יצא לנו להסתובב בארץ או לחוות אירועים מיוחדים. אך למזלנו היינו בחיפה באירוע של חנוכת בית וביקרנו במוזיאון טיקוטין בחיפה, בתערוכה מאוד מעניינת "שיר הוא לא רק מילים", בה מוצגים: ציורים בעקבות שירי הייקו מתקופת אדו (1603-1868).

למי שלא יודע שירת הייקו היא צורת שירה קצרצרה שמקורה ביפן המסורתית. השירים עוסקים ברגע כלשהו שהמשורר מתבונן סביבו ומתאר אותו. התערוכה מצליחה להעביר אל בד הקנבס את מה שמתאר המשורר. כל הציורים הם הדפסים בשכבות צבע ומאוד מושקעים. מלבד הגיחה הזאת כל התרבות שלי בימים אלה היא תרבות "זומית" לגמרי כמו הרבה הרצאות בנושאים רבים: על ארצות שונות, על התפתחות האדם, על עמים שונים שנכחדו, על השעון הביולוגי ועוד.

השתתפתי באירוע "שלהי קץ": אירוע בומשוררים המקריאים את שיריהם. מוזמנים לצפות גם אתם. האירוע הועלה ל-YOUTUBE.

בתקופת הסגר הראשון חזרתי לקבוצת כתיבה יצירתית בה השתתפתי בעבר.

טוב, להתראות לכולם ושנה טובה ומבורכת עם הרבה בריאות.

פעילות הותיקון בתקופת קורונה/ מאת קרולין נווה

לצד כל זה מתקיימות הפעילויות שקדמו לימי הקורונה כמו טאיי צ'י שבמקור נערך בטבע, הקראת סיפורים ופעילויות נוספות של המתנדבים כמו מירי שטרויך ואנוכי, ההתנדבות אף גוברת בימים אלו.

אטי פופר מנהלת הותיקון מוסיפה, "געש ייחודי באווירת התמיכה והחיבור בין הדורות. צעירי הקיבוץ מתנדבים לעזור בותיקון כמו בתקופה שערכנו שיפוץ ונזקקנו לעזרה, שקד יחד עם צעירים נוספים לקחו על עצמם את המטלה של סידור וארגון המקום."

אטי מוסיפה " הצלחת הותיקון בגעש היא בזכות שיתוף הפעולה של קבוצת אנשים, שכל אחד ממנה מביא את ה"מתנה" שלו, את עצמו והייחודיות שלו."

ישראל פלג, אטי פופר וקרולין נווה

כיצד מפעילים את הותיקון בימי הקורונה בהקפדה על כללי הריחוק ושמירה על בריאותם של ותיקי געש?

המענה לכך, מפגשים המתקיימים באוויר החופשי, ברחבה המוצלת בכניסה למועדון החברים. מדי יום מגיעים לשם החברים הוותיקים החל מהשעה 08:45 ועד השעה 10:45. וראו פלא... השינוי שהחל כאילו הפך לאחד הדברים הנפלאים שקרו לותיקון בשנים האחרונות.

הישיבה מתחת לעצים העבותים, הרוח שנושבת וציוץ להקות הציפורים מהווה רקע יפהפה למפגשים. "ממש גן עדן", "מרגישים בחופשה" אומרים המשתתפים שמספרם אף עלה בימים אלו. לזה מתווסף הנוף האנושי, ילדי הגן שעוברים שם ומעלים חיוך של שמחה, החברים הפעילים בדרכם לכל בו או למקומות אחרים, תושבים חדשים שעוברים ומעוררים סקרנות של הותיקים. החברים מסתכלים על חדר האוכל שבנו, הדשאים, העצים ששתלו במו ידיהם ומעלים זיכרונות יפים של ימים של בניית הקיבוץ וחזרה לשורשים, רואים את התרומה שלהם בצורה מוחשית.

בין בלפור לאבו דאבי/ מאת נועם פלברג

השלישית- אולי הבעיה הגדולה ביותר של השמאל בישראל.

הבעיה הזו אינה קשורה כלל לבנימין נתניהו, אלא לעובדה שבעשור האחרון לא קם לשמאל מנהיג בעל שיעור קומה ותפיסת עולם מגובשת שיהווה אלטרנטיבה של ממש לשלטון הימין.

יתרה מכך, נראה שהטיקט המרכזי- 'שלום עכשיו ופתרון שתי המדינות' אותה תפיסה מיושנת המלווה אותנו שנים ארוכות, ולפיה ללא הפלסטינים לא יכון שלום ונורמליזציה עם מדינות ערב במזה"ת, הולכת ומתפוררת.

תהליכים שונים המתרחשים בחברה הערבית, ששיאם בהסכם המתגבש עם איחוד האמירויות מלמדים על חוסר הרלוונטיות של הפלסטינאים לעתיד האזור, הם ותומכיהם בשמאל, נשארים מאחור בזמן שהמזה"ת צועד, לאט בזהירות, קדימה לעבר עתיד אופטימי ומבטיח.

הפגנות השמאל בבלפור נראות יותר ויותר כקוקטייל מריר האוסף לתוכו את כל מה ומי שמוכנים להצטרף למקהלת 'רקלאביבי' המוכרת וידועה.

על כך שלוש הערות:

הראשונה- הפגנה עממית (?) שראשיה מבלים להנאתם באחד המלונות היותר יקרים בירושלים- וולדורף אסטוריה. הממ...כרגיל, כדי למצוא תשובות לעממיות הזאת כדאי ללכת בעקבות הכסף.

השנייה- בין המפגינים ניתן למצוא ביטויים בעלי הקשר מיני וזלזול בסמלי המדינה (לא בטוח כמה מהקוראים היקרים מוכנים למראות, של ניגוב נעליים ודריכה על דגל המדינה, כמו גם קריאות לאלימות כלפי משפחת נתניהו, הערכת- אף אחד!) ורעשי זמבורות שמפריע בעיקר לשכנים.

בולטים בהעדרם- מסרים אחידים וברורים, כמו גם הצעת אלטרנטיבה.

רקלאביבי זו סיסמה חביבה אשר אינה מטווה דרך חדשה או כיוון שונה. הסיסמה הזו אולי יודעת לומר מה לא, אך בשום אופן אינה אומרת מה כן.

כשאני מספרת מה נושא המחקר שלי מרימים גבה. יהדות אנגליה וארץ-ישראל? הייתה בכלל עלייה מאנגליה? וכפראפרזה על דברי פלאטו שרון, "אז מה הם עשו בשביל מדינה?"

ובכן..

קצת רקע על יהדות אנגליה שלאחר מלחה"ע הראשונה: כ- 350,000 נפשות מנתה הקהילה. שכבה עבה של מהגרים מסוף המאה ה-19 ותחילת המאה ה-20 שהגיעו לאנגליה ממזרח אירופה ורוסיה בשל הפרעות, המצב הכלכלי הקשה והאנטישמיות. הם היו בדרכם לאמריקה אבל איכשהו נתקעו באנגליה, שהייתה תחנה בדרך. רובם עניים, אוסטיודנים שהתקבצו בשכונות האיסט-אנד של לונדון מקיימים חיים דתיים אדוקים, דוברי אידיש, עוסקים במסחר זעיר, טקסטיל, רוכלות. שכבה נוספת של בני מעמד בינוני דור שני למהגרים מגרמניה והולנד שהגיעו לאנגליה באמצע המאה ה-19. הם כבר הצליחו להתבסס ולהשתלב בתרבות האנגלית, התברגו למעמדות בכירים בפוליטיקה, כלכלה ומסחר, בעלי זיקה לדת היהודית אך לא בקפדנות יתירה, לומדים באוניברסיטאות הנחשבות, נהנים מחיי נוחות ותפסו עצמם בעיקר אנגלים בני דת יהודית. שכבה נוספת הייתה השכבה העילית הדקה. בעלי הון עתק בתפקידי מפתח בממשל, הצבא והכלכלה שניהלה למעשה את חיי כל הקהילה ויצגה אותה בפני השלטון.

חיי הקהילה התנהלו על מי מנוחות עד שהרעיון הציוני לבית לאומי לעם היהודי בא"י היכה גלים. צריך לזכור חייהם היו נוחים. הם לא נרדפו, ולא נתקלו באנטישמיות מופגנת, היו אזרחים שווי זכויות. מה להם ולארץ-ישראל מלבד אחווה יהודית. למה שלא יסתפקו בשלוח תרומות לארץ זהו? היחס ליישוב ולארץ יצר פילוג נוסף בקהילה; מחד גיסא, אלה שהגדירו עצמם 'ציונים' ועודדו במרץ פעילות ציונית. מאידך גיסא, ה'אנטי-ציונים' שיצאו נגד הציונות מהחשש שיהודים יזוהו כאזרחים בלתי נאמנים לאנגליה ומכאן תצמח אנטישמיות שתסכן את מעמד כל הקהילה. בתווך, הרוב הדומם שבחר לא לנקוט עמדה לכאן או לכאן. הצהרת בלפור (נוב' 1917) שבעצם נתנה את הגושפנקא לתמיכת הממשל בהקמת הבית הלאומי עיבתה את השכבה התומכת בציונות. גם כוכבו של הד"ר לכימיה חיים ויצמן, דרך בשמי מנצ'סטר ומשם ללונדון, אליה העביר את ניהול התנועה הציונית כאשר נבחר לעמוד בראשה (יולי 1920). בין אם היו ציונים בין אם לאו הקהילה היהודית באנגליה לא נשארה אדישה למתרחש ביישוב ותרמה רבות להתפתחותו.

בינתיים בארץ שלטון בריטי שהלך והתרחק מהבטחתו בהצהרת בלפור, לפרקים תוך עוינות מופגנת לציונות. הקהילה היהודית בבריטניה עמדה בפני שוקת שבורה – האם כאזרחים בריטים נאמנים עליהם לתמוך בשלטון הבריטי או שעליהם לצאת נגדו לאור מדיניותם בארץ? בכדי לא להיחשף ולסכן את מעמדם הם בחרו לפעול בשקט. המחקר חושף פעילות זאת בכמה מישורים:

תרומות לקרנות הלאומיות – כל הפעילות הציונית: עלייה, התיישבות, מוסדות ההנהגה והחינוך בארץ מומנו מתרומות של יהדות העולם באמצעות הקרנות הציוניות – קק"ל וקרן היסוד. הרוב המוחלט של הכספים נאסף בארה"ב ובמערב אירופה. גם באנגליה פעלו סניפי הקרנות. המחקר ערך השוואה של ההכנסות מתרומות בין המדינות התורמות. קהילת יהדות אנגליה הייתה הקהילה שבה שיעור התרומה לנפש היה הגבוה ביותר באירופה. למעשה, מכל ארצות התפוצה היתה דרום אפריקה הקהילה התורמת ביותר, ולאחריה אנגליה וקנדה והרחק מאחור הייתה קהילת יהדות ארצות הברית. תרומות לקרנות מרוסיה ופולין כמעט ולא היו. על קהילות צפון אפריקה, אסיה מזרח תיכון אין בכלל מה לדבר. במילים פשוטות, מי שאפשר את העלייה, ההתיישבות, רכישת הקרקעות וקיום מוסדות ציוניים היו הקהילות היהודיות האנגלו-סאכסיות.

קרנות פרטיות – מקרב הקהילה באנגליה צמחו קרנות פרטיות שביקשו ליעד כספים שלא דרך הקרנות הציוניות. עשרות קרנות כאלה קמו כדוגמת 'קרן העזרה' שהוקמה בעיצומן של פרעות תרפ"ט (1929) בכדי לעזור למאות הנפגעים ושיקום ההריסות שנאמדו בכמיליון ליש"ט.

פילנתרופיה פרטית – אישים שהחליטו לתרום סכומים ניכרים ליישוב למטרה מסוימת אחת. דוגמא לכך היא הנרייטה דיאמונד שמימנה את פעילותה של 'אגודת יורדי ים זבולון' היא בנתה עבור האגודה מבנים, רכשה סירות, מימנה השתלמויות באנגליה וערכה מסעות גיוס כספים באנגליה עבור האגודה שקיימת עד היום.

השקעות הון – מבין שכבת בעלי ההון באנגליה הם גיבשו קבוצה בת 30 חברים בשם 'המועצה הכלכלית' – קבוצה זו הייתה קבוצת המשקיעים הגדולה ביותר בתעשיות הראשונות בארץ. המטרה היתה אמנם להשקיע על בסיס עסקי, אבל לא בכדי לייצר לעצמם הון נוסף אלא כדי לתמוך בפיתוח הכלכלי של הארץ. לדידם, הארץ לא הייתה יכולה להתקיים מתרומות.

ייחודה של הקבוצה בכך שהייתה בעלת קשרים עסקיים בכל העולם וכך רתמו גם את בעלי ההון היהודים בעיקר מארה"ב, דרא"פ, מצריים וקנדה להשקיע ביישוב. בזכות קבוצת משקיעים זו הוקמו מפעל האשלג בים המלח, מפעל החשמל של רוטנברג, חברת המלח בעתלית, מלון המלך דוד, נמל חיפה, מפעל ללבני סיליקט בת"א, חברת גב-ים, פיתוח תעשיות במפרץ חיפה, בנק מרכזי לאשראי, ורבים אחרים.

עלייה מאנגליה— מעט מאוד עולים באו מאנגליה בתקופת המנדט. המחקר מצא כי הסטטיסטיקה הידועה עד היום לגבי מספר העולים מאנגליה היה שגוי זאת בשל פילוחים סטטיסטיים לא נכונים. הסטטיסטיקה ציינה שעלו כ- 3,500 והמחקר מוכיח כי מספרם אינו עולה על 1,400. מניתוח דמוגרפי של העלייה עולה כי רובם המוחלט פנה לישובים עירוניים, בני שכבת הביניים. אחוז העוזבים את הארץ היה כ- 40% (בכל זאת לא קל כאן...). הם פנו בארץ בעיקר למקצועות חופשיים, לתעשייה ולמסחר ורבים מהם לא הגיעו בגלל ציונות אלא מסיבות אחרות (קרבה לבני משפחה, מתוקף נישואין, עבודה).

תרומת יהדות אנגליה לישוב / מאת לילך ברק

חלוציות – ובכל זאת, היו גם חלוצים אנגלים. צורות ההתיישבות שלהן מגוונות. יש שהגיעו כאגודות פרטיות – המוכרת יותר היא אחזת לונדון א' שהתיישבה בכרכור, אבל היו גם אגודות נוספות. אבל הכי חמודים הם החלוצים הצעירים חברי תנועות נוער באנגליה: הבונים, בח"ד, השומר הצעיר שייסדו את הקיבוצים – כפר בלום, כפר הנשיא, לביא וכיוב'.

ארבעת החלוצים הראשונים בחוות הכשרה באנגליה 1934

נשים – קבוצת נשים יהודיות מאנגליה ייסדה את ויצ"ו שהתמקדה בגיוס תרומות ופעילות לקידום מעמד הנשים ביישוב בתחומי החינוך והמשפחה.

מייסדות ויצו, אנגליה, 1920

ענף ההדרים – ענף זה משך יזמים רבים מקרב יהודי אנגליה להשקיע בארץ שכן ארץ היצוא העיקרית של ההדרים היתה אנגליה. היו להם פרדסי ענק שהיו מקור לעבודה לפועלי היישוב שגם הקימו יישובי פועלים סמוך לפרדסיהם. המוכר ביותר הוא תל מונד שיזם אלפרד מונד, הלורד מלצ'ט. קבוצה אנגלית נוספת נטעה פרדסים סמוך לרחובות, וקבוצה נוספת בחדרה.

חברת נוטעים אנגלו-פלשתינה בפרדסי רחובות 1929

התנדבות במלחמת העצמאות – כ- 1000 גברים ונשים רובם ככולם חיילים מנוסים ששרתו בצבא הבריטי בזמן מלחמת העולם השנייה הגיעו לארץ כמתנדבים לצבא בזמן מלחמת העצמאות. הם הביאו איתם ידע וניסיון ובלטו בעיקר בתרומתם בחילות האויר, הים, השריון והרפואה. אחד עשר חללים מקרב המתנדבים האנגלים נפלו בזמן שירותם זה.

המחקר מראה כי תרומתה של יהדות אנגליה ליישוב בהיסטוריוגרפיה הציונית נפקד כמעט לחלוטין. הסיבה העיקרית לכך היא שהתהילה בהיסטוריה הציונית הלכה לחלוצים שבאו לארץ ולעסקנות המדינית הציונית. הפעילות של יהדות אנגליה למען היישוב נעשתה בעיקר ממקום מושבם הנוח, וממילא כסף והון היו מילות גנאי ביישוב ומכאן הדרך קצרה להתעלמות מתרומתם. עשו לעצמכם תרגיל מחשבה קטן – מה לימדו אתכם על תרומת יהדות התפוצות לארץ? אלה שלא באו פיזית להתיישב בה? כמעט כלום. יותר מזה, שמם יצא כמעט לגנאי כי לא עשו את הקורבן האולטימטיבי – לעזוב הכל ולבוא. המחקר אם כן, מבקש להאיר את תרומתה של קהילה זו ולהראות שיהדות אנגליה היא רק חלק מתוך מארג שלם של קהילות יהודיות בתפוצה שתרומתן ליישוב עלומה.

ארכיון כ"פח- אשפה" / מאת עתליה סקיבה

לפני מספר ימים בעת עבודתי בארכיון, נפגשתי במאמר של דליה מורן שהיתה מנהלת ארכיון יד יערי בגבעת חביבה, מנובמבר 2002, על מציאת מסמכי עזבון חשובים באשפה שנזרקו על ידי בני משפחה (לא בגעש). כמה חבל שהרבה חברי קיבוץ שנפטרו, עיזבונם לא הועבר לארכיון בגעש, למרות בקשותינו לעשות כן. אנחנו בארכיון משמשות כ"פח אשפה" ואליו רצוי לזרוק / להביא לשמירה כל עיזבון של חברים שנפטרו. וזאת למען הדורות הבאים ולנצח. אז, אנא קחו זאת לתשומת לבכם. שנה טובה ובריאה לכולם.

בתמונה: אודי המג"ד של גדס"ר 6226

ברכות

לשי פלדמן- מגדס"ר מילואים
6226 פיקוד צפון, אשר יחידתו
נמנתה בין 18 היחידות המצטיינות
לשנת תש"ף.
היחידה קיבלה תעודת הוקרה
מנשיא המדינה רובי ריבלין.
תודה לך שי פלדמן, על תרומתך
לביטחון המדינה.
הצלחה וברכת שנה טובה.
בית געש

כנסת ישראל לאן? / מאת דב נימן

לא גנץ ולא נתניהו הצליחו להרכיב ממשלה לאחר שלוש מערכות בחירות, שהביאו להידרדרות חברתית, הפגנות ומחאות של הציבור ברחבי המדינה, ושל כל העדות. זה מוכיח את קריאת האמת, האומרת דרוש שינוי! נתניהו, את מאבקך לקראת כתיב אישום, שרובצים על כתפך, אישום של הפרת אמונים, שחיתות שוחד, מערכת המשפט לא תציל.

אלו הן הסיבות שהזנחת את המגפה הקטלנית "קורונה" שעד עצם היום הזה, למעלה מ-860 נפטרים, ואלפים חולים, אשר נדבקים, עקב הנגיף.

אמר ח"כ, מכובד, עתה לטפל בנושא הקורונה, אחרי שבכנסת ישראל אושרה הצעתו של ח"כ, מר האוזר, שאומרת במפורש, לדחות את פיזור הכנסת ולאפשר העברת התקציב. גנץ ציין, שעל מר נתניהו, לקבל את הרוטציה, כדין, ולפי חתימת ההסכם בין כחול-לבן וליכוד, וכאמור כפי שצינתי בתחילה לטפל בקורונה, כי הפכנו ל"מדינה אדומה".

הסכסוכים אי-ההבנות הפוליטיות בין שני השותפים, הביא לאסון כלכלי, חברתי, סגר במפעלים, חנויות, סגירת השמיים, ולמעלה מחצי מיליון מובטלים

כנסת ישראל

הממונה על הקורונה, פרופ. גמזו, לפי עניות דעתי, היה חייב לפעול ביתר עוצמה, ולומר!!! לשר ליצמן, אין נסיעות לאומן, שבאוקראינה.

על השר ליצמן להבין שלא פוגע ברבבות חסידי ברסלב הנוסעים כל שנה לאומן, אם שנה אחת לא יסעו. גם מוסלמים מכל מדינות האיסלם, לא נוסעים למכה, ערביי ישראל גם לא נפגשים במסגד אל-אקצה שבירושלים.

אם לא, זה יהיה באחריות ראש הממשלה מר נתניהו, וגורמים אחרים, למשל, ועדת קורונה, קבינט קורונה והברירה היחידה תהיה סגר. זאת הידרדרות וכוחנו ייחלש. כנסת ישראל קיבלה את הצעתו של ח"כ האוזר ועל כן על הממשלה להתנהג בהתאם. ולמרות כל הנכתב, הגיע הסגר למשך החגים ואולי גם אחריהם.

צלצלו להגיד מזל טוב

- 16.9 - דויד כהן
18.9 - עדי דרורי, טל יחיאל גוגנהיים, שירי דימנד
19.9 - נדב דור, סתווש פלדמן
20.9 - חנן רוגלין, דורית בלנש-יערי, גיא דימנד
21.9 - ברנרדו לובל, מירב סלוצקי, מולכו רוני
22.9 - מיכאל גוגנהיים, מיקה בורלקוב
23.9 - הילה קורי אלון, אורי דרורי
25.9 - נועה אבני-טמים
26.9 - מיכאלה גולדשטיין
28.9 - ענבל סיטרין
29.9 - דניאל שרוני, דניאל קסלסי
30.9 - עודד רוזנטל, הלל שחר, ליאור קסטיין
- 1.9 - אדל שורר, ערטל גולדברג בשן, גאיה לביא, רומי סיטרין
2.9 - אורלי שטרויך
3.9 - יצחק חרוש
4.9 - מיכה דרורי, קופלוב הדס, רמי פירקה
5.9 - גרשון וייס, גיא פילס, תומר קסטיין
6.9 - עופרי קייט, שני ברדה
7.9 - שירן שטרויך, עדי גוגנהיים
8.9 - רותם רובינסקי, אלומה סיטרין
9.9 - אורה רוגלין
10.9 - אורי ליבוביץ חסון
11.9 - יפעת ברודצקי
12.9 - יעל תירוש, ישי בלבן, תמרה גלברד, יובל אמזלג
13.9 - יצחק זילבר, עופר קופרמן, רז סלוצקי
15.9 - גיל שרויט, עידו גילדין, אלמוג מעין,

